

Kpl 10 VUORISTOT

- Vuoristot syntyvät, kun mannerlaatat törmäävät.
- Maailman korkein vuoristo on *Himalaja*. Maailman korkein vuori on *Mount Everest*, joka on Himalajalla.
- Monet maailman suurista joista alkavat vuoristoista.
- Kun ilmasto lämpenee, vuorilla olevat jäätiköt sulavat. Tämä voi aiheuttaa vesipulaa.
- Ylhäällä vuorilla ilma on kylmempää. Siinä on myös vähemmän happea kuin alhaalla.
- Vuorilla asuvat ihmiset ovat tottuneet erilaiseen ilmaan.
- Jos kiipeää nopeasti korkealle vuorelle, voi saada *vuoristotaudin*. Sen oireet ovat päänsärky ja huono olo.

Kpl 12 ARKTISET ALUEET

- *Arktinen* alue on maapallon pohjoisosassa.
- *Antarktinen* alue eli Etelämanner on maapallon eteläosassa.
- *Tundra* on kylmän alueen kasvillisuutta. Siellä ei ole puita, koska maa on aina jäässä. Tundralla kasvaa matalia kasveja, kuten sammalia ja jäkäliä.
- *Ikirouta* tarkoittaa sitä, että maa on aina jäässä.
- Ihminen lämmittää maapallon ilmastoa. Sen takia jäätiköt sulavat. Tästä on haittaa kylmän alueen ihmisille ja luonnolle.
- Kun jäätiköt sulavat, merenpinnat nousevat. Tästä on haittaa rannikoiden ja matalien saarten asukkaille. Matalat alueet voivat peittyä veden alle.

Kpl 15 AAVIKOT

- Aavikot syntyvät eri tavoilla (kuva s.103):
 - 1) Meressä on kylmä merivirta. Merellä sataa, mutta rannikolla ei sada. Silloin rannikolle syntyy aavikko.
 - 2) Sateet satavat toiselle puolelle vuoristoa. Toisella puolella ei sada. Sinne voi syntyä aavikko.
- *Aavikoituminen* tarkoittaa maan muuttumista sellaiseksi, että siinä ei enää kasva mikään. Se on vakava ongelma, joka johtuu ihmisen toiminnasta.
- Aavikoituminen johtuu siitä, että ihmiset tuhoavat kuivalla maalla kasvavat kasvit. Silloin maa muuttuu pelkäksi hiekaksi.
- Aavikoitumista voi estää istuttamalla uusia kasveja. Kasvit suojelevat maata.
- Monilta aavikoilta porataan öljyä. Öljy on muodostunut kauan sitten eläneistä kasveista ja eläimistä.

Kpl 16 MONSUUNI

- Monsuunisateita on lämpimillä alueilla. Runsaimmat monsuunisateet ovat Aasiassa.
- Kesämonsuuni:
 1. Tuuli tuo mereltä kosteutta.
 2. Kun kosteus tulee maan päälle, se muuttuu sateeksi.
- Monsuunisateista on haittaa ja hyötyä alueen asukkaille.
- Hyöty: sateet auttavat viljelemään riisiä ja muita ruokakasveja
- Haittoja: tulvat, mutavyöryt, taudit leviävät helpommin

kpl 17 SADEMETSÄT

- Sademetsässä on aina kesä. Ilma on kuuma ja sataa paljon.
- Sademetsät sijaitsevat päiväntasaajan alueella.
- Maailman suurin sademetsä on Amazon-joen ympärillä Etelä-Amerikassa.
- Sademetsässä on vaikea asua. Siksi siellä asuu vähän ihmisiä. Sademetsän asukkaat saavat ravinnon luonnosta.
- Amazonin alueen alkuperäisiä asukkaita ovat *intiaanit*.
- Sademetsiä hakataan paljon. Siksi sademetsät vähenevät maapallolla.
- Sademetsiä hävitetään, koska niistä halutaan puuta tai alue tarvitaan viljelyyn ja karjankasvatukseen.
- Kun sademetsä hakataan, se häviää yleensä lopullisesti.
- Sademetsien hävittäminen haittaa siellä asuvia ihmisiä ja eläimiä.
- Sademetsät olisi tärkeä säästää, koska noin puolet maapallon kasveista ja eläimistä elää sademetsissä. Sademetsät myös hidastavat ilmastonmuutosta.